

**ปัญหาทางกฎหมายในส่วนการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติ
ค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย
ในคดีอาญา พ.ศ. 2544¹**

ร.ต.อ.ณรัชพงศ์ คงปาน²

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา แนวความคิด ทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ในประเทศไทยและต่างประเทศ มีรายละเอียดดังนี้ เมื่อมีการกระทำ ความผิดอาญาเกิดขึ้นนอกจากรัฐมีหน้าที่นำผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษเพื่อให้สังคมสงบสุขเกิดความ เป็นระเบียบเรียบร้อย ในขณะที่ตัวคนรัฐย่อมมีหน้าที่รับผิดชอบชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม เนื่องจากรัฐไม่สามารถคุ้มครองประชาชนของตนให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมหรือ การกระทำผิดอาญานั้น ๆ ได้ แต่เดิมในการดำเนินคดีอาญาหรือการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามบทบัญญัติกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นศูนย์กลาง และมุ่งที่จะคุ้มครองผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นหลัก โดยให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยมากขึ้นตั้งแต่ ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาพิพากษาคดี แต่กลับไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสิทธิของ ผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ได้รับผลร้ายโดยตรงจากการทำความผิดอาญา ซึ่งความจริงแล้วการคุ้มครองสิทธิของ ผู้เสียหายนั้นควรมีความเท่าเทียมหรือมากกว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย³ กล่าวได้ว่าแต่เดิมนั้นผู้เสียหายหรือ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่องปัญหาทางกฎหมายในส่วนการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย ในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยมีอาจารย์ ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ปวีศร เลิศธรรมเทวี และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี และ รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา โชติมานนท์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ วัฒนพร ชขภูมิ, รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาสัจดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559), หน้า 1.

เหยื่ออาชญากรรมถูกกำหนดจากโครงสร้างสังคมให้เป็น “คนชายขอบกระบวนการยุติธรรม”⁴ เพราะเป็นบุคคลที่ต้องประสบเคราะห์กรรมจากการกระทำของอาชญากร

การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาของประเทศไทยได้รับการยกระดับเป็นหลักการทางรัฐธรรมนูญเป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยมาตรา 245 ได้บัญญัติรับรองสิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาไว้อย่างเป็นรูปธรรม คือ บุคคลใดได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยคนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาสได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น บุคคลนั้นหรือทายาทย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ หลักการดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการที่มองว่ารัฐมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับผลร้ายจากอาชญากรรม โดยมีเหตุผลสนับสนุนสองประการประการแรก รัฐมีหน้าที่โดยตรงในการป้องกันอาชญากรรม เมื่อรัฐไม่สามารถให้ความคุ้มครองประชาชนได้อย่างสมบูรณ์ รัฐจึงควรต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น และประการที่สอง รัฐสมควรให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรม⁵ เพื่อให้หลักการตามรัฐธรรมนูญนี้เกิดผลในทางปฏิบัติ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ขึ้น หลักการดังกล่าวนี้ยังคงได้รับการสืบทอดมาจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ฉบับปัจจุบัน ซึ่งมาตรา 25 วรรคสี่ บัญญัติรับรองว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

อย่างไรก็ตาม แม้เจตนารมณ์ตามรัฐธรรมนูญจะมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายไว้อย่างครอบคลุม แต่การบังคับใช้ผ่านพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 กลับประสบปัญหาในทางกฎหมายอันเนื่องมาจากข้อจำกัดของกฎหมายหลายประการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรกเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็นผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดของรายการที่ระบุไว้ท้ายพระราชบัญญัติที่กำหนดฐานความผิดอาญาอันเป็น

⁴ กัทรวรรณ ทองใหญ่ และธีรนิติ เทพสุเมธานนท์, “มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย: การจัดทำค่าแกลงเกี่ยวกับผลกระทบของอาชญากรรม,” วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ 40, เล่มที่ 1 (มีนาคม 2565): หน้า 3-4.

⁵ เทวราช สนโสทร, “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา,” วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563): หน้า 101.

เหตุให้ผู้เสียหายมีสิทธิขอรับค่าตอบแทนไว้จำกัด ขาดความครอบคลุมฐานความผิดในบางฐานที่หากเกิดการกระทำผิดฐานนั้นแล้วอาจเป็นเหตุให้ผู้เสียหายหรือเหยื่อจากอาชญากรรมบางส่วนไม่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งบุคคลที่มีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้ นอกจากจะต้องเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 3 ซึ่งต้องเป็นบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำ ความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดนั้นแล้ว ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ยังต้องเป็นความผิดตามรายการท้ายพระราชบัญญัติอีกด้วย ซึ่งตามรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 ได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพที่กระทำต่อผู้เสียหายซึ่งทำให้ผู้เสียหายอาจขอรับค่าตอบแทนได้ไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 309 ที่เกี่ยวกับการข่มขืนใจผู้อื่น มาตรา 310 ที่เกี่ยวกับการหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น มาตรา 311 ที่เกี่ยวกับการหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังโดยประมาท มาตรา 312 ทวิ ที่เกี่ยวกับการเอาคนลงเป็นทาสเป็นเหตุให้ผู้ถูกระงับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ และมาตรา 313 ที่เกี่ยวกับการเรียกค่าไถ่ อันเป็นความผิดที่มีลักษณะร้ายแรง ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกายและจิตใจของผู้ถูกระงับ แต่ในหมวดความผิดต่อเสรีภาพตามประมวลกฎหมายอาญายังมีบทบัญญัติมาตรา 320 ที่ยังไม่ถูกบัญญัติไว้ในรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดใช้อุบายหลอกลวง ชูเกียรติ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด พาหรือส่งคนออกไปนอกราชอาณาจักร ต้องระวางโทษ”

ทั้งที่องค์ประกอบความผิดตามมาตรา 320 ดังกล่าว มีองค์ประกอบความผิดในส่วนของ การกระทำคือ ใช้อุบายหลอกลวง ชูเกียรติ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด อันเป็นการกระทำที่มีลักษณะร้ายแรง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายหรือจิตใจของผู้ถูกระงับ โดยเฉพาะองค์ประกอบความผิดโดยการใช้กำลังประทุษร้าย ซึ่งหมายความว่าทำการประทุษร้ายแก่กายหรือจิตใจของบุคคล ไม่ว่าจะทำด้วยใช้แรงกายภาพหรือด้วยวิธีอื่นใด และให้หมายความรวมถึงการกระทำใดที่เป็นเหตุให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ ไม่ว่าจะโดยใช้ยาทำให้มึนเมา สะกดจิต หรือใช้วิธีอื่นใดอันคล้ายคลึงกัน เห็นได้ว่าคำว่าประทุษร้ายมีความหมายอย่างเดียวกับการทำร้ายตามมาตรา 290 และมาตรา 295 คือ ทำให้เสียหายเป็นภัยแก่กายหรือจิตใจของบุคคล⁶ อันเป็นความผิดที่ถูก

⁶ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, กฎหมายอาญา ภาคความผิด เล่ม 4, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, 2557), หน้า 31.

บัญญัติไว้ในรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

อีกทั้งในทางปฏิบัติเบื้องต้นการพิจารณาว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาในฐานใด คณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาจะพิจารณาไปตามข้อหาหรือฐานความผิดที่ตั้งขึ้นในชั้นสอบสวน ประกอบกับพิจารณาข้อเท็จจริงประกอบด้วยว่าลักษณะการกระทำนั้นเข้าลักษณะฐานความผิดดังที่เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งข้อหาหรือไม่⁷ ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งเฉพาะข้อหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดต่อผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 320 ย่อมส่งผลให้ผู้เสียหายดังกล่าวไม่อาจขอรับค่าตอบแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้

การกำหนดฐานความผิดตามรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ที่ขาดความครอบคลุมฐานความผิดดังกล่าวจึงไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม ซึ่งหลักนิติธรรมมิได้หมายความว่าเพียงการที่รัฐจะกระทำการใดได้ต้องมีกฎหมายรองรับเท่านั้น แต่ยังรวมถึงหลักแห่งการมีกฎหมายที่ดีและหลักแห่งความรับผิดชอบของรัฐด้วย โดยกฎหมายที่ดีต้องมีเหตุผลนำไปสู่ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน อีกทั้งหลักนิติธรรมยังเป็นหลักประกันว่าการใช้อำนาจรัฐต้องชัดเจน แน่นอน คาดหมายได้ และไม่ใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ การไม่ได้บัญญัติความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 320 ซึ่งเป็นอาชญากรรมที่เป็นความผิดต่อเสรีภาพที่รุนแรงไว้ในรายการท้ายพระราชบัญญัติ ทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายบางกลุ่มไม่ได้รับความคุ้มครอง ขัดต่อหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ (Principle of Equality and Non-discrimination) ซึ่งเป็นหลักที่ยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนนั้นต่างมีความเท่าเทียมกันและห้ามมิให้รัฐในฐานะที่เป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจปกครองเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล⁸ อีกทั้งการจำกัดเฉพาะบางฐานความผิดดังกล่าวยังเป็นการขัดแย้งต่อแนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม ที่มุ่งเน้นให้ผู้เสียหายได้รับการคุ้มครองสิทธิและเยียวยาความเสียหาย และยังขัดแย้งกับปณิธานว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและ

⁷ ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โครงการพัฒนากฎหมายและประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรฐานสากล, รายงานฉบับสมบูรณ์ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (2556), หน้า 69.

⁸ อภิวัฒน์ สุดสาว, “หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,” *จุลนิติ* (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2554): หน้า 145.

การใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ซึ่งเน้นการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญา โดยมีหลักการว่าในกรณีที่ผู้เสียหายไม่ได้รับการชดเชยความเสียหายจนครบถ้วนจากผู้กระทำความผิดหรือโดยทางอื่น รัฐมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าทดแทนทางการเงินให้⁹ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ไม่ได้จำกัดฐานความผิดอันอาจขอรับค่าตอบแทนไว้แต่การจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายจำกัดเฉพาะความเสียหายที่เกิดจากการทำร้ายร่างกายหรือสุขภาพอันเป็นการกระทำที่ใช้ความรุนแรงโดยเจตนา¹⁰ จึงให้ความคุ้มครองเหนือได้ดีกว่ากฎหมายไทย เพราะเมื่อการกระทำนั้นเป็นการใช้ความรุนแรงโดยเจตนาและส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ เขี่ยยอมมีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยา

ปัญหาสืบเนื่องจากการจ่ายเงินเยียวยาให้ผู้เสียหายในคดีอาญาที่สำคัญ คือปัญหาแหล่งงบประมาณในการจ่ายเงินช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ตามข้อมูลสถิติการให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 ถึง 2561 มีผู้ยื่นคำขอค่าตอบแทนผู้เสียหายรวมทั้งสิ้น 129,385 ราย จ่ายเงินไปแล้วทั้งสิ้น 4,096,978,888.60 บาท¹¹ แสดงให้เห็นได้ว่าต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ในปัจจุบันเงินค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาเบิกจ่ายจากงบประมาณของรัฐ โดยมีกระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพิจารณาและดำเนินการจ่ายค่าตอบแทนผ่านกองทุนยุติธรรม โดยเงินกองทุนยุติธรรมถูกใช้จ่ายเพื่อกิจการหลากหลายประการ ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการดำเนินคดี การขอปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลย การดูแลละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือผู้ได้รับผลกระทบจากการดูแลละเมิดสิทธิมนุษยชน การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนและการดำเนินงานกองทุนหรือการบริหารกองทุนและกิจการอื่นที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดกิจการของกองทุน เห็นได้ว่าเงินกองทุนถูกใช้ในหลายส่วน ไม่ได้ถูกจัดสรรเฉพาะสำหรับการเยียวยาผู้เสียหายจากอาชญากรรมโดยตรง เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2559 พบว่าในหมวด 2 ว่าด้วยคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย

⁹ ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, เรื่องเดิม, หน้า 68.

¹⁰ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 : ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะบางประการ,” ใน **บทบัญญัติ**, (เล่มที่ 76 ตอน 2 เมษายน-มิถุนายน 2563), หน้า 217.

¹¹ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา, คู่มือการปฏิบัติงานเพื่อช่วยเหลือเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา เล่ม 1 (ปี พ.ศ.2562) จากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม [Online].Available URL://<https://ita.phuket.go.th>. 2019 (ตุลาคม, 20)

ในคดีอาญาไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจคณะกรรมการในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการเยียวยาผู้เสียหายจากคดีอาญาไว้ โดยเฉพาะ ทำให้ขาดแหล่งงบประมาณที่มั่นคงและยั่งยืนสำหรับการเยียวยาผู้เสียหาย

เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดในการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งรัฐมีหน้าที่ในการรักษาความปลอดภัยและป้องกันอาชญากรรม เมื่ออาชญากรรมเกิดขึ้นย่อมถือว่ารัฐบกพร่องหรือล้มเหลวในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว รัฐจึงต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น ประกอบกับแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการที่รัฐมีหน้าที่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกในสังคมที่อยู่ในสภาวะเปราะบาง ซึ่งเหยื่ออาชญากรรมคือกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนที่สุด การจัดตั้งกองทุนผู้เสียหายโดยเฉพาะนี้ ไม่เพียงแต่จะแก้ไขปัญหาการขาดแคลนงบประมาณเท่านั้น แต่ยังเป็น การดำเนินการเพื่อให้ระบบกฎหมายไทยสอดคล้องกับแนวคิดการชดเชยความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ค.ศ. 1985 ได้กำหนดมาตรฐานว่าด้วยการได้รับการชดเชยความเสียหายโดยรัฐ โดยวางหลักว่าเมื่อเหยื่อไม่สามารถได้รับค่าชดเชยจากผู้กระทำผิดได้เต็มจำนวน รัฐต้องพยายามจัดให้มีการชดเชยทางการเงินเพื่อมาชดเชยแก่เหยื่อและที่สำคัญที่สุด¹² ปฏิญญานี้ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของรัฐ โดยให้มีการจัดตั้งกองทุนและการเพิ่มขนาดกองทุนระดับชาติเพื่อชดใช้สำหรับเหยื่อ จะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง¹³ อีกทั้งเพื่อให้เป็นไปตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยการสร้างความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด และให้ความช่วยเหลือหรือบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่อหรือผู้เสียหาย¹⁴ จึงควรมีกองทุนผู้เสียหายในคดีอาญาที่มีแหล่งรายได้ส่วนหนึ่งมาจากผู้กระทำผิด เช่น ส่วนแบ่งจากเงินค่าปรับ หรือการอายัดทรัพย์

ปัญหาประการที่สองเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญากรณีเป็นคนต่างด้าว ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 3 บทนิยาม ได้ให้ความหมายของผู้เสียหายไว้ว่า บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น การที่กฎหมายไม่ได้จำกัดตัวของผู้เสียหายไว้ดังกล่าว ในการตีความกฎหมายจึงอาจ

¹² ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, เรื่องเดิม, หน้า 68.

¹³ ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, ตำรา เหยื่ออาชญากรรม: สิทธิและการช่วยเหลือเยียวยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2561), หน้า 14.

¹⁴ นรินทิพย์ ศิรวาณิชย์, “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ Restorative Justice,” วารสารกระบวนการยุติธรรม ปีที่ 1, เล่ม 1 (มิถุนายน-กันยายน 2551): หน้า 29.

มีการตีความไปในทำนองที่ว่า ผู้เสียหายที่มีสิทธิได้รับค่าตอบแทนและค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจึงต้องเป็นเฉพาะคนที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น หรืออาจจะตีความไปในทางที่ว่า ไม่ได้จำกัดสัญชาติของผู้เสียหายก็ได้ จึงเกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมายกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลต่างด้าว¹⁵

อีกทั้ง แม้ว่าแนวทางการใช้ดุลยพินิจของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ในการพิจารณาย่อยค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาจะพิจารณาย่อยค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่เป็นคนต่างด้าวไม่ว่าจะเข้าเมืองมาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่จะใช้หลักเกณฑ์เป็นอย่างเดียวกับผู้เสียหายที่เป็นคนไทย¹⁶ แต่ในขั้นตอนการปฏิบัติและการพิจารณาของคณะกรรมการเกิดข้อขัดแย้งขึ้น ได้แก่กรณีแรงงานข้ามชาติหญิงเดินทางเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยไม่ได้รับอนุญาต ต่อมาถูกข่มขืนกระทำชำเรา หลังเกิดเหตุได้แจ้งเข้าแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และได้ยื่นขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา เนื่องจากเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ ซึ่งต่อมาคณะอนุกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายได้มีคำวินิจฉัยจ่ายค่าตอบแทน ด้วยเหตุที่แรงงานข้ามชาติเข้ามาในราชอาณาจักรโดยผิดกฎหมายด้วยความสมัครใจ แต่ต่อมาผู้เสียหายดังกล่าวจึงยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายแต่ปรากฏว่าคณะกรรมการยังคงมีคำสั่งให้จ่ายค่าตอบแทนด้วยเหตุผลเช่นเดิม จึงได้มีการยื่นอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนต่อศาลอุทธรณ์ ต่อมาเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2565 ศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาตามคดีหมายเลขแดงที่ 5431/2565 ว่าการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายของแรงงานข้ามชาติเกี่ยวพันกับการทำงาน ไม่มีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับการถูกข่มขืนกระทำชำเรา และไม่อาจคาดหมายได้ว่าเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายแล้วจะถูกกระทำความผิดอาญาจากผู้อื่น อีกทั้งการเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายไม่ได้เป็นต้นเหตุให้ถูกข่มขืน จึงไม่ถือว่าผู้ยื่นคำขอมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด จึงพิพากษาให้เพิกถอนคำวินิจฉัยของคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนที่สั่งจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายที่เข้าเมืองมาโดยผิดกฎหมายและให้คณะกรรมการกำหนดค่าตอบแทนให้แก่ผู้เสียหายใหม่¹⁷

ความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมายกรณีคนต่างด้าวจนเป็นเหตุให้เกิดการปฏิเสธการจ่ายค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาดังกล่าว ส่งผลให้การเข้าถึงสิทธิในการเยียวยาเหยื่ออาชญากรรม

¹⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 218.

¹⁶ ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย, เรื่องเดิม, หน้า 52.

¹⁷ นิธิ ศิริเดช. แรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมืองมีสิทธิค่าตอบแทนผู้เสียหายได้ [Online]. Available URL://

แตกต่างกัน อันเป็นการเลือกปฏิบัติ เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งบัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าจะด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ จะกระทำมิได้¹⁸ อีกทั้งยังขัดต่อหลักสากลด้านสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 1 ที่กำหนดว่า มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ และข้อ 7 ที่กำหนดว่า ทุกคนเสมอกันในกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ตลอดจนขัดต่อกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 26 ที่รับรองความเสมอภาคตามกฎหมายและการห้ามเลือกปฏิบัติ โดยกฎหมายจะต้องห้ามการเลือกปฏิบัติใดและต้องประกันการคุ้มครองบุคคลอย่างเสมอภาคและเป็นผลจริงจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลใด เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นเรื่องอื่น ชาติหรือสังคมอันเป็นถิ่นกำเนิด ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่น

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการชดเชยให้แก่เหยื่ออาชญากรรม ได้บัญญัติถึงสิทธิของคนต่างด้าวไว้อย่างชัดเจน แม้จะให้สิทธิแก่คนต่างด้าวในขอบเขตที่จำกัด กล่าวคือเป็นบุคคลต่างด้าวที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนเช่นกัน หากเป็นคนชาติของรัฐสมาชิกแห่งประชาคมยุโรป มีกฎหมายของประชาคมยุโรปที่กำหนดให้ต้องได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับคนสัญชาติเยอรมัน ใช้บังคับแก่ตน หรือมีการรับรองหลักต่างตอบแทน รวมไปถึงคนต่างด้าวดังต่อไปนี้ซึ่งพำนักอยู่ในเยอรมนีโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยมีใช้เพียงการพำนักชั่วคราวที่มีกำหนดเวลาไม่เกินหกเดือน ให้มีสิทธิได้รับค่าทดแทน¹⁹ อีกทั้งตามประมวลกฎหมายสังคมสงเคราะห์เยอรมัน ฉบับที่ 14 ในมาตรา 7 ได้บัญญัติให้คนต่างด้าวที่มีสิทธิเรียกร้องสิทธิประโยชน์และบริการเช่นเดียวกับคนสัญชาติเยอรมัน²⁰

ปัญหาประการที่สามเกี่ยวกับการเยียวยาค่าเสียหายในทางจิตใจ การตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 สะท้อนเจตนารมณ์ของรัฐในการคุ้มครองและเยียวยาประชาชนผู้บริสุทธิ์ที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม โดยตามมาตรา 18 บัญญัติว่า

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 27.

¹⁹ OEG, Section 1(5).

²⁰ ประมวลกฎหมายสังคมสงเคราะห์เยอรมัน ฉบับที่ 14, Section 7 Claim to benefits and services of foreign nationals “Foreign nationals have a right to claim the same benefits and services as German nationals.”

“ค่าตอบแทน ตามมาตรา 17 ใต้แก่ ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ค่าตอบแทนในกรณีและผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ และค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร” เมื่อพิจารณาตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแม้จะมีค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางจิตใจเป็นก็เป็นในส่วนของค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ซึ่งไม่ใช่ค่าเสียหายในทางจิตใจ²¹ ทั้งที่การชดใช้ค่าเสียหายไม่ควรจำกัดเฉพาะค่าเสียหายต่อร่างกายเท่านั้น แต่ควรรวมถึงความเสียหายต่อจิตใจด้วย เนื่องจากการกระทำให้เกิดความเสียหายต่อจิตใจเพียงอย่างเดียวก็เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ ไม่จำเป็นต้องเกิดสืบเนื่องหรือเกี่ยวพันกับความเสียหายต่อร่างกายเท่านั้น การไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาได้

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายละเมิดของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 กำหนดให้ผู้ทำละเมิดใช้ค่าสินไหมทดแทนกรณีทำให้เสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด มิได้กำหนดให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าเสียหายทางจิตใจไว้ด้วย จึงไม่อาจเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ ดังนั้นผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้แต่เฉพาะความเสียหายทางจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกายหรืออนามัยของผู้เสียหาย เช่น ได้รับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน หรือเสียโฉม เป็นต้น แต่ความเสียหายที่เป็นความวิตกกังวล ความโศกเศร้าเสียใจ ความวิบโยคโทมนัส ความอับอาย หรือความเสียหายทางจิตใจอย่างอื่น ผู้เสียหายไม่อาจเรียกค่าเสียหายทางจิตใจได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องได้²² แต่เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 446 ถือเป็นช่องทางสำคัญทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกรกระทำละเมิดสามารถได้รับการเยียวยาหรือสามารถเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน กรณีความเจ็บปวด ทุกข์ทรมานหรือความเสียหายทางจิตใจได้ แต่ผู้เสียหายสามารถเรียกค่าเสียหายได้เฉพาะความเสียหายต่อจิตใจอันเป็นผลเนื่องมาจากความเสียหายต่อร่างกาย สุขภาพ หรืออนามัยของผู้เสียหาย และจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยตรงที่ได้รับผลกระทบต่อร่างกายหรืออนามัยเท่านั้น

²¹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 218.

²² นิชาพรรณ ป็องขวาเลา และจักรพงษ์ ลิ้มสุวรรณ. “สิทธิในการเรียกค่าเสียหายทางจิตใจ ของผู้เสียหายโดยทางอ้อม.” วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ 8, ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2567): หน้า 348-349.

ซึ่งตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะกฎหมายลักษณะละเมิดของสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือเป็นต้นแบบสำคัญของการคุ้มครองสิทธิทางจิตใจ พบว่ามีพัฒนาการที่ก้าวหน้าในการแยกประเภทความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินออกเป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจนและครอบคลุม ประการแรก คือ ค่าเสียหายสำหรับความเจ็บปวดและทุกข์ทรมาน ซึ่งครอบคลุมทั้งความเจ็บปวดทางกายและความทุกข์ทรมานทางใจที่ผู้เสียหายได้รับรู้และรู้สึก ไม่ว่าจะเป็ความทรมานจากความพิการหรือการเสียโฉม ประการที่สอง คือการสูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต ซึ่งเป็นการชดเชยการสูญเสียความสามารถที่จะมีความสุขในการดำรงชีวิต อันเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับมากขึ้นในระยะหลัง และประการที่สาม คือค่าเสียหายสำหรับการถูกรบกวนทางจิตใจ ซึ่งแยกต่างหากจากการเจ็บป่วยทางจิตเวช โดยเฉพาะในกรณีที่มีการกระทำโดยจงใจหรือเจตนา²³ ประกอบกับระบบการชดเชยผู้เสียหายทางสังคมของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะเห็นได้ถึงการปฏิรูปกฎหมายครั้งสำคัญผ่านประมวลกฎหมายสังคมเล่มที่ 14 ที่มีผลบังคับใช้เมื่อต้นปี พ.ศ. 2567 โดยมาตรา 13 ได้ขยายขอบเขตการคุ้มครองไปสู่เหยื่อของอาชญากรรมรุนแรงทางจิตใจไว้อย่างชัดเจน โดยให้ได้รับความคุ้มครองจากการกระทำ ความรุนแรงทางจิตใจที่มีความร้ายแรง

ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับปณญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในข้อ 8 ที่กำหนดว่าทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำบัตอันเป็นผลจริงจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูลซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย อีกทั้งตามข้อ 3 แห่งปณญญาเดียวกันที่รับรองสิทธิในชีวิตของตนว่าคนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน ดังนั้น การที่บุคคลมีสภาวะจิตใจปกติสุขจึงถือเป็นสาระสำคัญของสิทธิในชีวิต หากมีการกระทำละเมิดที่กระทบกระเทือนต่อจิตใจจนเกิดความเศร้าโศกเสียใจ ย่อมถือเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน และผู้เสียหายพึงมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายทางจิตใจได้โดยปราศจากอุปสรรคที่สร้างภาระเกินสมควรแก่บุคคลผู้ถูกทำละเมิด²⁴ จึงควรแก้ไขบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 18 เพื่อให้ครอบคลุมถึงค่าตอบแทนความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ในกรณีทำให้เสียหายแก่จิตใจ อันจะส่งผลให้ผู้เสียหายใน

²³ ถัตรวิรินทร์ ภูวพัชรพิบูล, “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนอันมิใช่ตัวเงิน โดยเฉพาะค่าเสียหายทางจิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปีที่ 10, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): หน้า 161-163.

²⁴ วีระยุทธ บุญบุตร, “พัฒนาการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายต่างประเทศที่น่าสนใจและกฎหมายไทย,” ดุลพาห ปีที่ 67, เล่ม 3 (กันยายน-ธันวาคม 2563): หน้า 126-132.

คดีอาญาได้รับการเยียวยาอย่างครอบคลุม ตรงกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและสามารถทำให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพที่เป็นอยู่เดิมมากที่สุด

จากการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างและข้อจำกัดทางกฎหมาย ของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ดังนั้น เพื่อให้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวสามารถบังคับใช้ในการเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญาได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น จึงเห็นควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว เพื่อให้มีการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังนี้

1. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาความเป็นผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ผู้ศึกษาเห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมรายการท้ายพระราชบัญญัติพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยเพิ่มเติมความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 320 เป็นดังนี้

“ความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ตามมาตรา 17 ได้แก่ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ภาค 2 ดังต่อไปนี้

ลักษณะ 6 ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ตามมาตรา 224 และมาตรา 238

ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ตามมาตรา 276 ถึงมาตรา 287

ลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย

หมวด 1 ความผิดต่อชีวิต ตามมาตรา 288 ถึงมาตรา 294

หมวด 2 ความผิดต่อร่างกาย ตามมาตรา 295 ถึงมาตรา 300

หมวด 3 ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามมาตรา 301 ถึงมาตรา 305

หมวด 4 ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนเจ็บป่วยหรือคนชรา ตามมาตรา 306 ถึงมาตรา 308

ลักษณะ 11 ความผิดเกี่ยวกับเสรีภาพและชื่อเสียง

หมวด 1 ความผิดต่อเสรีภาพ ตามมาตรา 309 ถึงมาตรา 311 มาตรา 312 ทวิ มาตรา 313 และมาตรา 320

ลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน

หมวด 1 ความผิดฐานลักทรัพย์และวิ่งราวทรัพย์ ตามมาตรา 336

หมวด 2 ความผิดฐานกรรโชก ริดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ตามมาตรา 337 มาตรา 339 มาตรา 339 ทวิ มาตรา 340 และมาตรา 340 ทวิ

หมวด 8 ความผิดฐานบุกรุก ตามมาตรา 365”

ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับแหล่งงบประมาณในการจ่ายเงินช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เห็นควรให้มีการแก้ไข โดยให้เพิ่มเติมพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 โดยกำหนดให้เป็นมาตรา 18/1 ในหมวด 4 การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา และใช้ข้อความต่อไปนี้

“มาตรา 18/1 ให้คณะกรรมการตามมาตรา 7 จัดตั้งกองทุนขึ้นเรียกว่า “กองทุนค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา” มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเงินสำหรับจ่ายเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายในคดีอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ ทุนและทรัพย์สินในการดำเนินการของกองทุน ประกอบด้วย

- (1) เงินอุดหนุนที่ได้รับจากรัฐบาลหรือเงินที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี
- (2) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้แก่กองทุน
- (3) ส่วนแบ่งจากเงินค่าปรับ
- (4) ดอกผลของเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน
- (5) เงินหรือทรัพย์สินอื่นใดที่กองทุนได้รับไม่ว่ากรณีใด

เงินและทรัพย์สินดังกล่าวให้เป็นของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาและไม่ต้องนำส่งกระทรวงการคลังเป็นรายได้แผ่นดิน”

หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมฐานความผิดดังกล่าวในรายการท้ายพระราชบัญญัติตามที่กล่าวข้างต้น ประกอบกับมีการจัดตั้งกองทุนค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา ย่อมจะทำให้ผู้เสียหายในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองเยียวยาและชดเชยความเสียหายได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเหมาะสมและได้สัดส่วนกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ อันจะนำมาซึ่งความเป็นธรรมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย

2. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิในการได้รับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญากรณีเป็นคนต่างด้าว ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติขอพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 18 วรรคที่สาม และเพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคที่ 4 ดังนี้

“มาตรา 18 ค่าตอบแทน ตามมาตรา 17 ได้แก่

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
 - (2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง
 - (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ
 - (4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร
- ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ พฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย ให้คนต่างด้าวมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามที่ระบุไว้ในมาตรานี้เช่นเดียวกับคนไทย”

การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้คณะกรรมการและคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญา พิจารณาวินิจฉัยค่าขอรับค่าตอบแทนผู้เสียหายในคดีอาญาที่เป็นแรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมืองโดยไม่เลือกปฏิบัติด้วยความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ อันจะก่อให้เกิดความแน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย เกิดความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์แก่คนต่างด้าวมากยิ่งขึ้น

3. ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการเยียวยาค่าเสียหายในทางจิตใจ ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544

ผู้ศึกษาเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 18 โดยแก้ไขเพิ่มเติมเนื่องจากการแก้ไขในประเด็นปัญหาข้อที่สอง โดยเพิ่มอนุมาตรา 5 เข้าไปในบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ดังนี้

“มาตรา 18 ค่าตอบแทน ตามมาตรา 17 ได้แก่

- (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
 - (2) ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย จำนวนไม่เกินที่กำหนดในกฎกระทรวง
 - (3) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบกิจการได้ตามปกติ
 - (4) ค่าตอบแทนความเสียหายอื่นตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร
 - (5) ค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน กรณีที่ทำให้เสียหายแก่จิตใจ
- ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง

คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทนเพียงใดหรือไม่ก็ได้ โดยคำนึงถึงความผิดที่กระทำต่อผู้เสียหายอันอาจขอรับค่าตอบแทนได้ พฤติการณ์และความร้ายแรงของการทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย

ให้คนต่างด้าวมีสิทธิได้รับค่าตอบแทนตามที่ระบุไว้ในมาตรานี้เช่นเดียวกับคนไทย”

การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในกรณีได้รับความเสียหายต่อจิตใจ ซึ่งเป็นค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินได้ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 อันเป็นการยกระดับการคุ้มครองผู้เสียหายให้ครอบคลุมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. **กฎหมายอาญา ภาคความผิด เล่ม 4**. พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม
 พิมพ์ซึ่ง จำกัด, 2557).
- ฉัตรวรินทร์ ภูวพัชรพิบูล. “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนอันมิใช่ตัวเงิน โดยเฉพาะค่าเสียหายทาง
 จิตใจ: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายลักษณะละเมิดของไทยกับประเทศสหรัฐอเมริกา.” **วารสาร
 นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ** ปีที่ 10, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562): หน้า 161-163.
- ณรงค์ ใจหาญ และคณะผู้วิจัย สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. **โครงการพัฒนา
 กฎหมายและประสิทธิภาพการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาตาม
 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และมาตรฐานสากล**. รายงานฉบับสมบูรณ์
 กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม (2556).
- เทวราช สน โสทรก. “มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญา.” **วารสารวิจัย
 มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์** 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563): หน้า 101.
- นรินทิพย์ ศิริวานิชย์. “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ Restorative Justice.” **วารสารกระบวนการยุติธรรม**
 ปีที่ 1. เล่ม 1 (มิถุนายน-กันยายน 2551): หน้า 29.
- นิธิ คีรีเดช. **แรงงานข้ามชาติหลบหนีเข้าเมืองมีสิทธิค่าตอบแทนผู้เสียหายได้** [Online]. Available URL://
<https://www.facebook.com>. 2022 (กรกฎาคม, 16).
- ภัทรวรรณ ทองใหญ่ และธีรนิติ เทพสุเมธานนท์. “มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมใน
 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย: การจัดทำคำแถลงเกี่ยวกับผลกระทบของ
 อาชญากรรม.” **วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย** ปีที่ 40. เล่มที่ 1 (มีนาคม 2565): หน้า
 3-4.
- วัฒนพร คชภูมิ. **รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**,
 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2559).
- วีระยุทธ บุญบุตร. “พัฒนาการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายทางจิตใจ: การศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
 กฎหมายต่างประเทศที่น่าสนใจและกฎหมายไทย.” **ดุลพาท** ปีที่ 67, เล่ม 3 (กันยายน-ธันวาคม
 2563): หน้า 126-132.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. **ตำรา เหยื่ออาชญากรรม: สิทธิและการช่วยเหลือเยียวยา**. (กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา, 2561).

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 : ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะบางประการ,” ใน **บทบัญญัติ**, (เล่มที่ 76 ตอน 2 เมษายน-มิถุนายน 2563), หน้า 217.

อภิวัฒน์ สุดสาว, “หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย,” **จตุลนิติ** (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2554): หน้า 145.